

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Praxis Cvræ Pastoralis Præcipve Circa Repentina & Generaliora

Possevino, Giovanni Battista Bernardino

Coloniæ Agrippinæ, 1645

Capvt II. De Scientia necessaria ad Confessiones.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42220

Tertium, quod est necessarium, est usus non impeditus. Potest autem esse impeditus in uniuersum triplici de causa. *Primò*, ob reservationem peccati, quæ quando adesset (seclusa necessitate implendi præceptum confessionis, & communicandi in Paschate, vel alia simili, quæ prætermitti non posset sine scandalo, vel infamia pœnitentis) non debet absolui: si tamen absolueretur, & pœnitens esset in bona fide, teneret, modò confessus fuerit alia non reseruatâ; maneret autem obligatus ad se præsentandû quamprimum Superiori, ut absolueretur directè, nam indirectè tantum erat ab ijs absolutus. Ad hanc causam referri potest alia per similes ob excommunicationem reseruatam; ea enim impeditur usum, nisi in casu necessitatis vitandi scandalum, vel infamiam propriam.

Secundò, potest esse impeditus, ob excommunicationem, vel suspensionem sacerdotis denunciata, per eam enim tollitur usus validus iurisdictionis: quod si non sit denunciatus Sacerdos, quia adhuc toleratur, valet absolutio, nec etiam peccat absoluendo, quando requiritur ab alijs in fauorem ipsorum.

Tertio, ob peccatum mortale: quamuis enim absolutio à Sacerdote existente in peccato mortali valeret, tamen peccaret mortaliter, si non habeat contritionem saltem existimatam. Hæc de primo.

C A P V T I I.

De Scientia necessaria ad Confessiones.

QUOD ad scientiam, ea triplex esse debet. Iudicis, Medici, Doctoris. §. 1. De

§. 1. De scientia quatenus est Iudex.

Primò ergò, vt Iudex, quædam Scientia est ei necessaria ad valorem Sacramenti, quædam ad licitum vsu, ad valorem requiritur, vt sciat formam absolutionis, & distinctionem peccati mortalis à veniali saltem in genere, vt verbigratia, quòd hoc vel illud sit mortale, priuans gratia Dei, & faciens reum pœnæ æternæ: non sic veniali, nam si in particulari nesciret in singulis speciebus, vel præceptis, modò pœnitens illi bona fide confiteretur, nesciens videlicet confessorium esse adeo ignarum, vt nesciat distinctionem peccati mortalis à veniali saltem communi modo, & ordinario, tunc valida esset absolutio secundum probabiliorem sententiam.

Ad licitum autem vsu scienda sunt in particulari quinque. *Primum*, differentia peccati mortalis à veniali non modò in genere, verum etiam in particulari in singulis saltem communi modo; & ordinario. *Secundum*, species peccatorum, numerus & circumstantiæ. *Tertium*, quæ dispositio sit necessaria in pœnitente? *Quartum*, quod peccatum habeat annexam obligationem restitutionis? *Quintum*, quod peccatum habeat annexam reservationem, vel censuram. In cæteris satis est dubitare, & recurrere ad peritiores.

Vnde sequitur primò, scientiam regulandam esse iuxta pœnitentes; nam pro rudibus in pagis, & villis minori scientia opus est; pro doctis in ciuitatibus maiori; pro Militibus, Mercatoribus, Ecclesiasticis, Iudicibus, Principibus multò maiori.

Sequi-

Sequitur secundò, scientiam pœnitentis aliquando posse supplere ignorantiam Confessarij: hic enim potest & debet fidem adhibere pœnitenti se accusanti, & excusanti: quare si est homo doctus, poteris iudicio eius instrui.

Sequitur tertio, peccare mortaliter Confessarium, qui caret prædicta scientia. Item Episcopum, qui cum approbat; & Superiorem, qui tribuit ei facultatem confessiones audiendi: denique etiam pœnitentem, qui scienter eligit confessorem ignorantem respectu ipsius.

Verùm circa hæc quinque sunt nonnulla in particulari circa quodlibet adnotanda.

ARTICVLVS I.

De Differentia peccati mortalis à veniali.

QUOAD primum de differētia peccati mortalis à veniali notanda sunt quatuor. *Primo*, quod sit peccatum mortale ex genere, quod peccatum veniale ex genere. Nam *illud* est, quod est tale ex obiecto; ab hoc enim peccatum utpote actus quidam suam speciem & genus desumit. Tale autem obiectum vniuersaliter est, quod fit contra charitatem Dei, vel proximi: in specie, quod fit contra præcepta Dei, Ecclesiæ, Maiorum, votum, conscientiam dicentem mortale, contra virtutes Theologicas, morales nonnullas, vt religionem, iustitiam, temperantiam, in delectationibus venereis, & similibus. *Veniale* autem illud est, quod cum sit quid inordinatum, est extra præcepta, cuius obiectum non est contrarium dilectioni Dei, & proximi, vt verbum otiosum, mendacium officiosum,

ciosum,

ciolum, risus superfluus, alia operationes inutilis quinque sensuum.

Notandum secundò, quænam sint peccata mortalia in particulari in singulis præceptis. Nam in primo præcepto peccatum mortale ex genere est, quod versatur circa fidem, spem, caritatem, religionem; siue quoad excessum dando cultum indebitum, vt Iudæi, auferendo debitum, & tribuendo creaturæ per idololatriam, magiam, diuinationem, obseruantiam, maleficium: siue quoad defectum committendo sacrilegium circa personas, res, loca sacra. *In secundo*, blasphemia, si pertineat ad Deum, periurium; voti fractio est peccatum mortale ex genere. *In tertio*, omissio sacri in festo vel partis notabilis, vt tertiæ, ieiunij diebus præceptis, confessionis semel in anno, communionis in Paschate, solutionis decimarum, est peccatum mortale ex genere: huc referenda peccata contra censuras. *In quarto*, non succurrere proximo in necessitate corporali per eleemosynam, vel spirituali per correctionem, quando adest cognitio moraliter certa de peccato mor. proximi, & est spes emendationis, & oportunitas personæ & temporis, est peccatum mortale ex suo genere. Item deficere in honore debito parentibus & superioribus, eos asperè tractando; multa tristitia afficiendo, desiderando ijs malum notabile, non succurrendo in necessitate, esset peccatum mortale. *In quinto*, offendere proximum in vita, vel bonis corporis, est mortale ex genere. *In sexto*, offendere eundem in rebus ad honorem spectantibus, est etiam mortale ex genere. Vnde fornicatio, stuprum,

raprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, vitium contra naturam cum quatuor suis speciebus, mollitie, innaturalitate, sodomia, bestialitate; quibus etiam addi potest impudicitia, qua quis vacat tactibus libidinosus absque intentione alterius operis consummati, omnia hæc sunt mortalia ex genere. *In septimo*, offendere proximum in bonis externis; furto, contractu illicito, ut usurario, vel iniusto, est peccatum mortale ex genere. *In octavo*, offendere eum verbis, ut mendacio pernicioso, contumacia, detractione, maledictione, susurratione, irrisione est peccatum mortale ex genere. *Nonum* autem & *decimum præceptum* reuocatur ad sextum & septimum. Addi possunt quatuor peccata capitalia non comprehensa in præceptis, ut superbia, gula, ira, inuidia.

Notandum est tertio, pro alijs præceptis duo præcipue esse considerata: *Primo*, vim præcepti ex verbis adiunctis: si enim sit præceptum Diuinum, ponderanda sunt verba: nam si significant actionem esse dignam morte, excludere a regno esse execrabilem, & similia indicant esse peccatum mortale, secus si verba sint mitiora. Si præceptum sit humanum, tunc considerata sunt verba, an sint præceptiua, an habeant adiunctam pœnam grauem, ut censuram, mortem, amissionem bonorum, exilium. Denique si lex scripta non sit, habenda est ratio consuetudinis, traditionis, consensus Doctorum, luminis naturalis.

Secundo est considerata materia præcepti, an sit necessaria ad caritatem Dei, vel proximi, an læ-

an læ-

an lædatur virtus necessaria ad salutē, vt Theologica, religio, iustitia, & similes: an noceat sibi grauitur in rebus spiritualibus vel corporalibus.

Notandum quartò, quæ sint ea quæ excusant à mortali: *Primò* enim est leuitas materiæ, vt patet maximè in furto, contumacia, detractio-
ne, moribus sensualitatis, & similibus. *Secundò*, indeliberatio, defectus rationis, inaduertentia, consensus in parte inferiore, id est, rei malæ, vt habet tantum rationem delectabilis, commo-
di, &c non in superiore, id est rei malæ, vt cognoscitur esse contra legē Dei, prohibitam, &c. *Tertio* excusat ab omni peccato ignorantia probabilis, dispensatio iusta, præsertim in præceptis humanis, & in nonnullis diuinis affirmatiuis, vt voto, iuramento, &c. *Denique* necessitas, & rationabilis causa, vt in furto, homicidio ex inculpata tutela, obseruantia diei festi, & similibus; excipe sextum præceptum; in quo nec san-
nitatis, nec vitæ necessitas excusare potest: excipe etiam cultum Idoli, periurium, & si quæ alia similia sint.

ARTICVLVS II.

De speciebus, numero, & circumstantijs peccatorū.

QUOD secundum de speciebus, numero, & circumstantijs peccatorum. *Primò* de speciebus tria cognoscenda sunt. *Primum*, esse necessario explicandas in Confessione ex Trid. sess. 14. cap. & cant. 7. propter diuersum iudiciū, quod causant, ob diuersam curacionem, & satisfactionem proportionatam, quam requirunt.

SECH-

Secundum, per species diuersas intelligi tū peccata contra præcepta, tum contra diuersas virtutes in eodem præcepto, tum eas quæ pendent sine circumstantijs mutantibus speciem, vt si quis fureretur ob homicidium, si percutiant Sacerdotem, &c. *Tertium*, aliquando circumstantiam facere de veniali mortale etiam si non mutet speciem, vt futurum in magna quantitate; ideo si quis oblitus esset manifestare talem circumstantiam, vel aliam mutantem speciem, teneretur illam confiteri, & si quidem ea declarari sufficienter potest absque mentione peccati, cui connexa erat, vt quando finis esset circumstantia, satis erit, si minus cogetur etiam consequenter repetere peccatum, vt communicari accidit.

Secundò, de numero scienda sunt quinque. *Primum* esse necessariò explicandum in Confessione ex Trident. *loc. cit. ijs verbis*, omnia & singula: omnia enim refertur ad species, singula ad numerum. *Secundum* hunc modum videri expeditissimum, vt *primò*, si numerus facta morali diligentia constet, dicatur certus. *Secundò*, si non constet dicatur probabilis plus minus. *Tertiò*, si neque hic haberi possit, dicatur consuetudo, tempus, & frequentia in die, hebdomada, mense. In confessionibus meretricis præterea quærat peccatum contra naturam, cū Religiosis, ob distinctam malitiam, & obligationem restituendi, idem cum filijsfam. quoad restituendi obligationem.

Tertium, quod est sciendum de numero, est, quomodo peccata interna multiplicentur nu-

mero. Et breuiter dicendum est; multiplicari per interruptionem interposito aliquo tempore regulariter. Et quidem quando sunt circa idem obiectum materiale, vt eandem personam, satis est in ordine ad confessionem, dicere moram temporis, in ea enim confuse explicatur numerus humano modo & possibili: quando autem est circa diuersum, vt circa diuersas personas, etiam hæ numerandæ sunt.

Tripliciter autem interrumpuntur. *Primò*, per contrariam voluntatem. *Secundò*, per voluntariam cessationem ab illo actu, & diuersionem ad alia. *Tertiò*, per cessationem inuoluntariam, sed interposita aliqua mora notabili; vt hora; atque ita per somnum, vel naturalem vagationem interrumpitur prior cogitatio, si deinde post horam denuo ad idem cogiteretur.

Quartum quod est sciendum, peccata multiplicari eodẽ modo: quando enim est vnus actus externus continuatus, etiam si multi sint interni repetiti, est vnum peccatum, vt si in itinere ad homicidium sæpius voluntas renouetur. Quando item sunt multi externi, vnus post alium, pendentes ab interno, efficiunt vnum peccatũ; siue non habeant malitiam ex se; vt cum quis surgit è lecto, parat ensẽ, exit domo, &c. vt occidat: omnes enim illi actus habent malitiam homicidij; siue habeant eiusmodi malitiam, vt in præparatorijs ad actum carnis consummatũ; sunt enim partes quædam illius. Idem dic de actibus post actum consummatum (nisi fortè referrentur ex intentione ad alium) quia illi habent se sicut complementa quædam actus consummati.

Quin-

Quintum & vltimum est: in vno actu physico
possunt esse multæ morales malitiæ numero
distinctæ, vt si vno ictu quis occidat tres, vna bla-
phemia maledicat duodecim Apostolos, secun-
dam aliquorum opinionem, vna voluntate velit
occidere tres. Et quamuis non esset distinctio
numerica, tamen est circumstantia notabiliter
aggrauans, & explicanda in confessione, vt in-
tra dicitur.

Tertio, de circumstantijs duo notanda sunt.
Primum esse quadruplices: *Prima* dicuntur im-
pertinentes, vt si die, vel noctu quis peccauit. *Se-*
cunda mouentes; vt si peccauit inductus, si vir-
go indigens, & huiusmodi. *Tertia*, aggrauantes
notabiliter in eadem specie, vt furtum in magna
quantitate. *Quarta*, mutantem speciem, vt cir-
cumstantia loci sacri, personæ & similes.

Ex his ergo *prima* debent omitti. *Secunda*
possunt. *Tertia* probabiliter explicandæ sunt, tū
quia Ecclesia sæpè reseruat peccatum habens
circumstantiam tantum aggrauantem, vt furta
& damna certæ quantitatis, teste Nauarro. Ec-
clesia autem non reseruat nisi ea quæ sunt de ne-
cessitate confessionis, tum quia si Confessarius
interroget, vt potest ex officio, tenetur penitens
dicere veritatem: interrogatio autem non ad-
dit nouam obligationem, sed eam supponit: er-
go etiam si non interroget, tenetur. *Quarta* au-
tem omnino aperiendæ sunt.

Nota secundo, has circumstantias esse se-
ptem: *Prima* (*Qvis*) vt si persona sit sacra,
coniugata, publica, habens officium. *Prima* e-
nim pertinet ad Religionem, *secunda* & *tertia*

adiustitiam. *Secunda* (QVID) id est, conditiones materiæ, vt quantitas, qualitas personæ in quam peccatur, vt si esset clericus, coniugata, superior. *Tertia* (VBI) id est, an locus sacer, & publicus. *Quarta* (QVIBVS AUXILIIS) vt, an habuerit socios in aliquo delicto, complicem, eosque induxerit. *Quinta* (CUR) in quo significatur finis extrinsecus, vt si furatus est ob homicidium. *Sexta* (QVOMODO) significat accidentia, vt si infamauit mentiendo, an dicendo verum occultum. Huc etiam referenda est intentio, ignorantia, malitia, contemptus, consuetudo. *Septima* (QUANDO) id est, duratio extraordinaria: dies festus non est explicandus, nec concursus duorum præceptorum in eandem diem, vt vigiliæ & quatuor temporum, Missæ ob festum, & Dominicam. Quod si essent præcepta diuersarum rationum, vt ieiunij ex præcepto Ecclesiæ, & voto, tunc explicanda essent. Item ieiunij, & feriæ sextæ, in qua quis carnes comederet: sunt enim præcepta diuersarum rationum.

ARTICVLVS III.

De Dispositione necessaria in Pœnitente.

QUOAD tertium. Quæ dispositio necessaria sit in Pœnitente, hæc explorari potest ex tribus: ex dolore, ex proposito, ex integritate confessionis.

Primo igitur circa dolorem tria adnotanda sunt: *Primum*, dolorem aliquem esse necessarium, qui saltem sit attritio cognita; quia enim non extat præceptum, quod debeamus accedere ad

ad hoc Sacramentum absq; conscientia peccati mortalis, & Sacramentum habet vim faciendi de attrito contritum, sequitur satis esse attritionem etiam cognitam pro dispositione sufficienti ad effectum principale Sacramenti; qui est remissio peccati mortalis, & infusio gratiæ: debet autem esse vera attritio, non tantum existimata, ita ut excludat voluntatem peccandi, & includat propositum absolutum non peccandi formaliter, vel virtualiter: & præterea supernaturalis, & proueniens ex principijs gratiæ, ex aliquo scil. motiuo diuino, & supernaturali, ut docet Tridentinum.

Secundum, ipsam accusationem peccatorum serid factam, præsertim in bene morato, esse sufficiens signum doloris; quod si præterea peccitens dicat se dolere, potest ei tutò credere Confessarius. *Tertium*, quando non appareret signum sufficiens, explorandus esset dolor in interrogatione aliqua, & ad illum peccitens impellendus proposita grauitate peccati ex pœnis inferni, expulsionem Angeli è Paradiso cœlesti, Adami ex terrestri, & alijs huiusmodi. In pueris & rusticis id solet frequentius euenire.

Secundò, circa propositum notanda sunt quinque: *Primum*, signum sufficiens pro dolore esse etiam pro proposito, nisi requireretur particulare propositum ex aliqua restitutione facienda, vel occasione proxima vitanda. *Secundum*, vitandas esse comparationes in particulari ad explorandum propositum: satis enim est si Confessarius iudicet probabiliter peccitentem, quando actu confitetur, habere propositum non pec-

candi de cætero, vnde non opus est vt sibi persuadeat pœnitentem non amplius peccaturum, vel saltem per aliquod breue tempus non relapsurum in eadem peccata: quamuis enim hæc euentura putaret, potest eum absolueret, modò cognoscat habere actu propositum nō peccandi. *Tertium*, quando adest specialis obligatio restituendi, tunc si commodè potest pœnitens, prima vel secūda vice satis est quod promittat, nec est urgendus ad realem restitutionem, nisi ex circumstantijs probabile dubium oriretur, restitutionem non esse faciendam: si verò ter, vel quater non impleuisset, adigendus erit ad realem restitutionem ante absolutionem secluso scandalo, vel offensione magna pœnitentis: quamuis si certò constaret ex circumstantijs illum restitutum, posset absolui: quod si non possit, tunc satis est, quod proponat se restitutum, cum ad pinguiorem fortunam venerit. *Quartum*, quando adest specialis obligatio, ex occasione videlicet aliqua proxima, non est absolueudus nisi proponat eam se relicturum; si non reliquerit, faciendum, vt dictum est de restitutione.

Ad hoc autem vt censeatur occasio proxima; duo præcipuè necessaria sunt. *Primum*, vt sit voluntaria, vnde quando moraliter vitari non posset non diceretur voluntaria. *Secundum*, vt vel ex suo genere talis sit, quæ frequenter inducat homines similis conditionis ad peccandum, vel vt constet experimento in tali homine habere talem effectum. In particulari si quis haberet domi concubinam, nec quidem prima vice ab-

re absoluendus esset, nisi ea prius realiter dimissa, regulariter loquendo. *Quintum*, cum relictis, si semper verè doleant, & firmiter proponant, absolui possunt, multò magis si adhibeant remedia, & ex fragilitate reincidant: item si diminuant saltem numerum, si aliquoties resistant, si consuetudinem interrumpant, aliquando differri posset absolutio suauiter ad id inducitur pœnitente.

Tertiò, circa integritatem, in ea satisfacere debet Confessarius: id autem ex his potest consequi. *Primò*, ante confessionem agnoscat statum pœnitentis, vt si mercator est, miles, &c. *Deinde*, tempus vltimæ confessionis, & non paratus accedat, Impedimentum autem inimicitie, casus referuari, excommunicationis non est petere: satis erit id agnoscere in progressu confessionis. *Secundò*, si ex circumstantijs personæ, & confessionis probabiliter existimet fuisse integram, non tenetur interrogare, multò magis si pœnitens dicat, se nihil habere post diligentem præparationem, si verò putet non esse integram, tunc tenetur eum interrogare de ijs, quæ probabiliter cadere possunt in pœnitentem; non sit autem nimius in sexto præcepto, præsertim cum pueris & fœminis. *Tertiò*, quando aduertit confessionem non esse integram etiam materialiter, tenetur efficere vt integra sit ratione officij: quando autem nõ est integra formaliter, si quidem via secreta id nouit post prudentem interrogationem, tenetur iudicare secundum acta & probata in illo foro: si autem publica via, potest ea apertè vti: quod

si neget, & euidens illum mentiri contra integritatem confessionis, non debet illum absolueri: si non sit euidens, potest absolvere, & credere ab eo negari, quia non tenetur illud confiteri, quia scilicet antea id confessus sit.

ARTICVLVS IV.

De peccatis qua habent adnexam obligationem restituendi.

QUOAD quartum, quæ scilicet peccata habeant adnexam obligationem restituendi. Dico ut plurimum esse illa, quæ fiunt contra iustitiam commutativam, inter quæ communiora sunt tria: *Primum*, est iniustitia circa bona externa per furtum. *Secundum*, iniustitia circa bona corporis, ut vitam & membra per homicidium, vel mutilationem. *Tertium*, circa bonum famæ per detractionem.

Primo ergo circa restitutionem bonorum externorum quatuor præcipuè cognoscenda sunt. *Quis* debeat restituere? *Quid*? *Cui*? & *Quando*?

Primum (*Quis*) id est persona, quæ multiplex est. Prima damnificans, ut fur, homicida, detractor; in quo debet esse culpa ad hoc, ut teneatur ad damnum secutum ex proprio facto; item mortalis, eaque oriri ex dolo, vel culpa lata. Reliquæ personæ sunt novem, & dicuntur cooperantes comprehensæ ijs versibus:

*Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.*

Ex quibus primi sex dicuntur cooperatores directi,

recti, & positiuè, reliqui indirecti, & negatiuè.
Circum quos:

Nota primo, cooperatores quoscunque satis esse si sint causæ; cum quibus, & per quas fit damnum, etiam si non sint causæ, sine quibus non damnum fuisset illatum. Item omnes teneri in solidum, quando sunt causa efficax totius damni; hoc est ad totum damnum securum. Principaliter autem si quidem actio sit lucratiua, tenetur ille qui habet rem alienam; si verò tantum est illatiua damni, vt homicidium, &c. tunc primo loco tenetur mandans, postea executor, deinde consultor, & cæteri suo ordine in defectum principalis.

Nota secundo, cooperatores positiuè teneri, quando sunt causa efficax damni secuti, & mandans quidem siue expressè siue tacitè, tenetur, nisi reuocet mandatum ante executionem, vt innotescat talis reuocatio mandatario; non sic tenetur is, qui ratum habet delictum suo nomine, factum. Consulens etiam tenetur, nisi remoueat voluntatem eius qui consilium petijt, vel curet quantum potest, ne sequatur damnum, admonendo tertium de periculo; si consilium datum sit ex ignorantia, debet esse culpabilis mortaliter ad hoc, vt ex illa teneatur. Consentiens debet esse talis, vt ab eo pendeat damnum, siue antequam detur, siue in ipso actu illud inferendi. Denique receptator debet esse talis, vt ex eo alius animetur, saltem ad damna inferenda: si id sit, etiam si sit consanguineus, vel amicus, tenetur.

Nota tertio, cooperatores negatiuè teneri,

Bb §. quan-

quando possunt impedire, & non faciunt, eum tamen ad id teneantur ex officio: vt quia sunt consultores, superiores, custodes & similes. Debet autem negligentia, ex qua id omittunt, esse grauis, ad hoc, vt ex ea teneantur restituere.

Secundum quod cognoscendum est, est quid restituendum sit. Pro qua re primò sciendæ sunt quatuor radices remotæ restitutionis; eæ sunt: *Primò*, vel ex contractu, vt muto, vendito, locato. vel ex quasi contractu, vt negotijs, gestis, tutoria officio publico: hi enim etiam obligantur, ac si fuisset pactum inter eos. Vel ex delicto, vt furto, homicidio, & vel ex quasi delicto, vt cum quis læditur non dolo, sed ex imprudentia, negligentia, ignorantia culpabili.

Secundò, tres aliæ radices magis proximæ. *Prima* ex iniusta acceptione tantum, ex qua oritur illa regula: Quicumque est causa iniustæ acceptiois, vt furti, vsuræ, homicidij, infamię, &c. tenetur in solidum ad restitutionem. *Secunda*, ex re accepta tantum, ex qua oritur hæc regula: Quicumq; habet rem alienam, tenetur eam restituere: & si quidem habeat mala fide, tenebitur ex vtroque: illa enim retentio dicitur iniusta quædam acceptio: si verò bona fide, tunc si habet illam in se ipsa, tenetur reddere, si non, tenetur ad id, in quo esset factus ex illa ditior, vt in maiori pretio, quod accepisset ex eius alienatione, vel in rebus proprijs: quas non consumpsit: alioqui consumpturus, si rem alienam non habuisset. *Tertia radix* est ex vtraque; id est, ex re accepta, & ex iniusta acceptione, ex qua oritur *tertia* regula: Quicumque est causa iniustæ
acce-

ceptionis, & retinet rem alienam, tenetur ad reddendam rem, fructus eius tum naturales, tum industriales mixtos, & damna secuta.

Tertio cognoscenda est differentia inter primam & secundam radicem, quæ triplex est. *Prima*. Qui tenetur ex re accepta tantum si ea casu perit, vel sine culpa eius, qui retinet, ad nihil tenetur: qui verò ex iniusta acceptione, tenetur. *Secunda*: Qui ex re accepta, tenetur tantum ad fructus extantes vel in se, vel in alio, quatenus est dicitur ex illis: qui verò ex iniusta acceptione, etiam ad fructus perceptos, & qui percipi potuissent. *Tertia*. Qui ex iniusta acceptione, tenetur ad damna secuta, & lucra quæ cessarunt: damnificato, non ita qui ex re accepta.

Tertium, est persona, cui facienda est restitutio. De quo dicendum est primò: Si Dominus est certus & notus, illi facienda est restitutio, vel hæredibus eius. *Secundo*, si certus est, sed ignotus, tunc fiat diligens inquisitio: ea facta si non reperiatur, danda est pauperibus, sub quibus veniunt omnes indigentes, loca pia, consanguinei pauperes: ipsemet etiam debitor si pauper sit. *Tertiò*, si dominus sit incertus, siquidem id sit, quia ex tribus vel quatuor ignoratur verus dominus, tunc res restituenda de consensu ipsorum, vel fortè cui obtigerit: si qua est communitas aliqua, vel aliqui ex civitate, ut cõtingit in ijs, qui fraudant in pòdere, vel mensura, vel pretio, tunc tantum augendũ erit pondus, vel mensura, quantum est diminutum; si deniq; incerta sit persona particularis, tunc post diligentiam sufficientem si non reperiatur, danda est pauperibus.

Quartò, bona incerta possunt esse tribus modis.

Primò, quia nullum habent dominium, ut gemmæ, lapilli in litore maris, feræ, &c. huiusmodi. Et hæc sunt primò occupantis, nec restituenda sunt.

Secundò, quia probabiliter nō habent de præfenti, ut thesaurus; & tunc si arte magica inuentus sit, debetur fisco, vel Principi, si lex faciat inhabilem inuentorem; si minus, non debetur nisi post sententiam: si verò sit inuentus bonis artibus, tunc si locus in quo repertus est, sit inuentoris, totus est ipsius iure communi; si alterius, dimidium domini loci, & dimidium inuentoris, modò casu inuentus sit: nam si ex industria, & cum licentia domini, totus est inuentoris; si sine licentia, totus domini, saltem post sententiam: nam antea potest in conscientia retinere.

Tertiò, quia sunt amissa, quamuis habeant dominum probabiliter, & tunc si facta diligentia dominus non inueniatur, cōmunior opinio est, quod sint danda pauperibus: probabilis tamen etiam est, posse retineri ab inuentore.

Dicendum est quintò. Turpiter accepta, id est, pro faciendo actu turpi, ut meretricio, homicidio, sententia, iniusta, &c. si actus non fiat, reddenda sunt danti in conscientia; si factus sit, retineri possunt. Accepta per ludum etiam aliàs lege humana prohibitum, modò absint fraus & dolus, quæ sint contra leges ludi, & absque notabili artis inæqualitate, & cum persona habili, non sunt restituenda in conscientia; nec etiam
quæ.

bus
 ut
 ius-
 sti-
 ra-
 en-
 i in-
 etur
 onis
 in-
 lre-
 en-
 du-
 to-
 post
 ntia
 ant
 en-
 nio
 ra-
 id
 ho-
 iat,
 sit,
 lias
 s &
 no-
 ili,
 am
 quæ

quæ pecunia credita, si victus utatur beneficio
 egis, tunc essent restituenda: denique accepta
 per simoniam realem, item per data & promissa
 pro gratia, vel iustitia obtinenda apud sedem
 Apostolicam, restituenda sunt Ecclesie, vel pau-
 peribus.

Quartum est, quando sit facienda restitutio,
 & Dicendum *Primò*, quoad animi præparatio-
 nem, statim faciendam esse; quoad realem,
 quamprimùm commodè fieri potest. *Secundò*,
 si ter vel quater quis promisit restituere, & non
 restituit, dic ut supra cum de Proposito. *Tertiò*,
 non est restituendum cum damno bonorum al-
 tius ordinis, ut vitæ, famæ, sanitatis; nec etiam
 cum graui damno bonorum eiusdem ordinis
 modò ex hoc non sequatur æquale damnum in
 creditore, tunc enim præponendus esset credi-
 tor. *Quartò*, neque cum iactura status, quando
 est iuste acquisitus, quamuis benè cum diminu-
 tione citra notam paupertatis.

Secundò, principaliter circa restitutionem
 bonorum corporis: Hæc triplicia sunt, vita, in-
 tegrilas corporis, & integrilas claustrum, quæ vio-
 lantur per homicidium, mutilationem, & stu-
 prum. *Primò* ergo homicida ad duo tantum te-
 netur. *Primum*, ad expensas factas in curatione
 vulneris ante mortem. *Secundum*, ad damnum
 temporale vitæ, quantum æstimabitur spes illa
 utilitatis & lucri quod allaturus erat, deductis
 ijs, quæ ipse consumpsisset in victu, & vestitu.
 Æstimatio autem debet fieri arbitrio boni viri,
 & hæredes, quibus facienda est restitutio, de-
 bent esse ij, qui censeantur vna persona cum de-

functo, vt parentes, filij, & vxor occisi: quare fratribus, creditoribus & alijs non tenetur. Ad damnnum autem naturale vitæ non tenetur occisor, quando occisus est homo liber, sed tantum ad petitionem veniæ; si autem sit seruus, tenetur domino quâtum vita serui æstimabitur. Deinde excusatur à restitutione, quando occisus remittit debitum, quando erat aliàs iustè occidendus, vt per iustitiam, quando prouocasset ad duellum, quando fuisset aggressor, & aggressus non excessit fines inculpatæ tutelæ notabiliter.

Secundò, mutilator, vel alius percutiens iniustà, ad tria tenetur. *Primò*, ad expensas in curatione vulneris. *Secundò*, ad æstimationem spei illius lucri, quod facere poterat, detractis expensis. *Tertio*, ad æstimationem damni, quod ex hoc securum fuisset. Pro deformitate autem cicatricis relictæ non tenetur, si mutilatus fuit liber homo; si seruus, tenebitur vt supra.

Tertio, stuprator, si virgo liberè consentit, ad nihil tenetur secundum probabilè sententiam, securius tamè est Confessarium semper aliquid imponere in satisfactionem. Si vi, fraude, fallacijs inducta, tenetur, *primo* ad coniugium; si promisit. *Secundo*, ad reparationem damni ex stupro, quantum æstimabitur arbitrio boni viri. *Tertio*, ad dotem, si iudex ad id eum condemnarit. Pro sola autem iniuria ipsi virgini illata satis est petere veniam.

Quarto, adulter (hic enim affinis est stupratori) pro iniuria illata marito ad nihil tenetur, nisi ad petitionem veniæ, si maritus adulterium resciat. Quod si partus etiam sequatur, & adul-

ter.

er certò putet prolem esse suam. *Primo*, tene-
 ur ad alimenta à tertio anno, donec sibi proui-
 dere possit de alimentis. Adultera autē tenetur
 a partu vsque ad tertium annum completum *Se-
 cundo*, ad restitutionem hæreditatis, quam ille-
 gitimus accipit cum alijs filijs legitimis: quod
 si habeat probabiles rationes dubitandi, quod
 proles sit sua, ad nihil tenebitur. Simili modo
 adultera, etiam si non teneatur manifestare de-
 lictum marito, aut proli, nisi moraliter certa ef-
 fect auferendi damnum ab alijs filijs, & quod nul-
 lum sibi periculum vitæ, vel infamiæ sequere-
 tur; obligatur tamen ad curandum quantum
 potest, vt legitimi hæredes non patiantur dam-
 num, dando illis dona paraphernalia, si quæ ha-
 beat, relinquendo illis lucra ex suo labore, & in-
 dustria inducendo illegitimum ad religionem
 si aptus sit. Præter hæc ad nihil tenetur.

Tertio, principaliter circa restitutionem fa-
 mæ quatuor præcipuè scienda sunt. *Primum*,
 famam dupliciter lædi, imponendo alteri crimē
 fallum, & manifestandum verum occultum
 contra ordinem iuris, vel fraternæ correctionis.
 Id autem fieri potest primò directè, & ex inten-
 tione, quæ est detractio formalis. *Secundo*, indi-
 rectè, ex negligentia, & loquacitate, quæ est de-
 tractio materialis.

Secundum, ad restitutionem requiri, *Primo*, vt
 materia sit grauis regulariter. *Secundo*, vt defe-
 ctus sit moralis; naturalis nō inducit obligatio-
 nem, nisi in casu, quo existimaretur ob id perso-
 na, de qua refertur; contemnenda ab auditori-
 bus. *Tertio*, vt sit talis qui iudicetur notabiliter
 læde-

ludere famam. *Quarto*, vt sint peccata specialia regulariter. *Quinto*, vt fama verè sit ablata, & non restituta alia via. *Sexto*, vt non sequatur ex restitutione maius malum, detractori, vt periculum vitæ, vel maius damnum in fama propria aut aliena.

Tertium, qui refert peccata alterius audita absque asseueratione, vel detrahit materialiter, regulariter non tenetur; nisi in casu, quo referrentur ea ratione, vt meritò audientes inducantur ad sentiendum malè de proximo. Qui verò audit, si teneatur ex officio impedire, vel excitet, aut animet alium ad detrahendum, obligatur ad restitutionem. Secus, non tenetur, etsi peccare possit complacendo sibi deliberatè de detractioe ob prauum affectum erga eum, de quo detrahitur. *Quartum*, qui infamauit dicendo falsum, tenetur dicere se falsum dixisse; qui verò manifestando verum occultum, laudet, & honorificè loquatur de eodem in ijs quibus detraxit.

ARTICVLVS V.

De peccatis, quæ habent adnexam reservationem, vel censuram.

QUOD AD quintum, quæ scilicet peccata habeant adnexam reservationem, vel censuram; *Primo* scienda sunt aliqua circa reservationem peccatorum. Ea autem sunt *primum* peccata venialia non posse ita reservari, vt maneat obligatio ea confitendi; possent tamen ita, vt non possint sacramentaliter remitti, nisi à tali, vel tali ministro: sed tunc inutilis esset talis reservatio.

uatio, cum sine culpa omitti possint à pœnitente.

Secundum, peccata mortalia merè interna, etiamsi possint reseruari ab Ecclesia, non tamen esse in usu; externa verò & possunt & sunt in usu; non quidem omnia; id enim non esset expediens; sed aliqua grauiora; quod etiam verum est respectu Religiosorum, vt colligi potest ex decreto Clementis VIII. præscribentis casus reseruatos pro Religiosis.

Tertium, reseruari posse peccata, etiamsi nō habeant excommunicationem adnexam, quod in reseruatis ab Episcopis usu constat. Item in reseruatis multis à Prælati Religionum. A summis autem Pontificibus regulariter non reseruantur peccata sine censura. Et quidem Episcopis iure communi, quamuis nonnulli casus videantur reseruari, vt *Primo* peccata quæ habent adnexam pœnitentiam publicam, vel excommunicationem maiorem, vel irregularitatem. *Secundo*, incendiarius. *Tertio*, publica blasphemia. *Quarto*, homicidæ voluntarij, falsarij, violatores Ecclesiasticæ immunitatis, & sortilegi. Attamen verius est nullos esse reseruatos seculæ consuetudine, ex qua, quinam sint reseruati, pendet ex locorum peculiarium cognitione.

Quartam, in articulo mortis quemlibet Sacerdotem posse absoluerè quibuscunque reseruatis per propriam iurisdictionem illi tributã; & si quidem non habeant censuram adnexam, non remanet obligatio in absoluto comparendi coram Superiori legitimo; si verò habeant adiunctam censuram, remanet onus ad comparandum

rendum

rendum coram Superiore. Extra articulum talem nullus inferior potest absoluere directè à reseruatis.

Quintum, quoad modum absoluendi, quando superior audit tam reseruata, tenetur absoluere ab omnibus: sine causa graui nō potest auditis tantum reseruatis ab illis absoluere, remittendo pro alijs ad inferiorem, quia nō debet dimidiari confessio sine causa, cum integritas sit de iure Diuino. Quoties autem id licitè fit ex tali confessione, perficitur verum Sacramentū: est enim talis confessio semper integra formaliter: alia quæ fit inferiori de non reseruatis, est omnino integra, cum reseruata iam sint directè absoluta, atque adeo non sint iterum subijcienda clauibus; quamuis alij dicant esse subijcienda, vt vni fiat integrè de omnibus. Quando verò inferior audit pœnitentiam habentem reseruata, sine causa necessaria non potest, neque à non reseruatis absoluere, vt dictum est supra, cum de potestate, cum tali causa potest. Debet autem tunc omnia audire, etiam reseruata, cum circa omnia debeat pœnitens esse benè dispositus, eamque dispositionem examinare pertineat ad confessionem. Hæc circa reseruationem.

Secundo, scienda sunt aliqua de censuris.

Et quoad censuras in communi. *Primo*, sciendum est, censuram esse pœnam Ecclesiasticam spirituales fori contentiosi, qua spiritualium vsus interdicitur, vt à contumacia discedatur. Eius ferendæ potestas est à Christo; institutio autē ab homine Ecclesiastico, qui si ferat illam per constitutionem modo quodam permanente,

mente, dicitur talis censura à iure ; si per sententiam, & modo quodam transitorio, dicitur ab homine, *Secundo*, non incurritur nisi ob peccatum mortale, adiuncta contumacia, id est, inobedientia contra Ecclesiam, suspensioni tamen aliquando etiam potest esse satis culpa venialis, quando fertur ab homine generaliter.

Tertio, excusat ab ea ignorantia probabilis, vel ipsius censuræ, vel quod talis actio, cui adiuncta est censura, sit peccatum, vel quod prohibita sit ab Ecclesia sub tali censura. Sic etiam impotentia faciendi id quod præcipitur per censuram, ut soluendi debitum excusat.

Quoad excommunicationem maiorem. *Primo* sciendum est, decem esse ipsius effectus. *Primo* enim priuat excommunicatum suffragijs communibus Ecclesiæ. *Secundo*, communicatione passiva Sacramentorum, quamuis per se, & vi sua non efficiat illa nulla. *Tertio*, administratione actiua Sacramentorum, quamuis non annullat, nisi illud tantum, quod requirit iurisdictionem ad suum valorem. *Quarto*, usu ordinum ex officio, ut prius. *Quinto*, Ecclesiastica sepultura. *Sexto*, reddit personam incapacem, & ineligibilem ad beneficium Ecclesiasticum. *Septimo*, impedit acquisitionem domini fructuum Ecclesiasticorum, eorumque administrationem. *Octavo*, priuat usu iurisdictionis, tollendo iurisdictionem actualem tam in foro pœnitentiæ quam contentioso ; tam Ecclesiastico, quàm ex probabiliore sententia, in seculari. *Nono*, excludit ab omnibus actibus forensibus sola sui defensione excepta, ynde nec actor, nec testis,

nec

nec aduocatus, aut procurator esse potest: tenetur enim se abstinere ab his omnibus muneribus, & repelli potest, & debet, etiam si vitandus sit: quod si non repellatur, acta eius irrita non sunt. *Decimo*, prohibetur illi omnis communicatio ciuilis. Vnde nec contractus celebrare, nec testamenta condere, nec vti publico officio aut ministerio potest, licet non sint inualida omnia, quæ ab eo aguntur, nisi iurisdictionem requirant, & vitandus sit. Adhuc etiam inducitur priuatio omnis communicationis politicæ, & humanæ, cum alijs fidelibus colloquendi, salutandi, &c.

Possunt autem hi omnes effectus reduci ad tres; ad priuationem communicationis in rebus spiritualibus, vt officijs diuinis, Sacramentis, &c. ad priuationem communicationis in rebus mixtis ex spiritualibus, & temporalibus, vt collationem beneficiorum, receptionem, &c. ad priuationem communicationis in rebus temporalibus, & ciuilibus, vt agere in iudicio, & vti humano conuictu, & consortio.

Secundo, sciendum est, solum excommunicatum non toleratum vitandum esse, qualis est, vel denunciatus nominatim, vel notorius percussor Clerici: occultus autem non est vitandus à non excommunicatis, quamuis ipse teneatur alios vitare, & non se ingerere in aliorum conuersationem: quando autem requiritur à non excommunicatis, potest cum illis agere sine vilo peccato.

Tertio, sciendum est, excommunicatum vitandum esse in quinque casibus, contentis eo versu: Os.

Os, orare, vale, communicatio mensa negatur.

Ex quinque autem alijs causis posse cum illo agi sine vlllo peccato, quæ etiam continentur in eo versu:

Vtile, lex, humile, res ignota, necesse.

Quarto, tunc peccare mortaliter excommunicationem, quando facit prohibita per excommunicationem, communicando cum alijs in rebus spiritualibus, vel mixtis, quæ sunt illi peculiari-ter prohibita. Quod si communicaret tantum in rebus ciuilibus, non peccaret mortaliter. Ita etiam qui communicant cum ipso in primis duobus, nisi excusentur aliqua ex dictis causis, peccant mortaliter; qui tantum in tertio, peccant tantum venialiter, semper tamen incur- runt excommunicationem minorem.

QUO AD excommunicationem minorem, tria scienda sunt: *Primum*, eius effectus duos esse. Vnum priuare vsu Sacramentorum passiuo, alterum efficere inhabilem ad electionem passiuam, ita tantum, vt irritanda sit electio, non sit autem irrita ipso iure. *Secundum*, incurri tantum in vno casu, nempe in participatione cum denunciato, vel notorio percussore Clerici in tribus communicationibus dictis, *Tertium*, ab ea posse absolueri omnem sacerdotem habentem iurisdictionem.

Quoad suspensionem, tria etiam scienda sunt. *Primum*, eam conuenire tantum Clericis, non autem Laicis. *Secundum* esse duplicem, ab officio siue ordinis, siue iurisdictionis, siue administrationis, & à beneficio, id est, à iure percipiendi fructus ex beneficio. *Tertium*, suspen-
lum

sum non facere fructus in conscientia, ideoque teneri ad illos restituendos detractis necessarijs ad sustentationem, nisi aliundè possit vivere: sic etiam per ipsum non stetit, quominus absolueretur, facit fructus in conscientia.

Quoad interdictum tria etiam cognoscenda sunt. *Primum* illud privare usu divinorum activo & passivo, id est, officijs diuinis, Sacramentis, & Sepultura Ecclesiastica. *Secundum*, esse quadruplex, locale, personale, generale, & speciale. *Tertium*, quando est generale, conferri possunt tria Sacramenta: Baptismus, Pœnitentia, & Eucharistia, saltem in articulo mortis: recipi autè possunt etiam ab interdictis, modò non sint specialiter interdicti, vel causam dederint interdicto. Sic etiam officia diuina celebrari possunt in Ecclesia, ianuis clausis, voce submissa, non pulsatis campanis, & excommunicatis, vel interdictis specialiter exclusis.

Quoad irregularitatem, sciendum est *Primò*, eam non impedire receptionem Sacramentorum præterquam Ordinis: si quis hunc reciperet, peccaret mortaliter, sicut etiam si ministraret, in suscepto. *Secundò*, duplex est, quædam ex defectu, quædam ex delicto. Illa sine vilo peccato incurri potest; hæc verò præsupponit peccatum, & quidem mortale. *Tertiò*, vtraque reddit inhabilem ad beneficia de nouo acquirenda, ita vt collatio nulla sit, receptis autem non priuat nisi per sententiam.

Tertio, scienda sunt aliqua circa absolutionem à censuris. *Primum*, absolutionem, quæ conceditur in foro pœnitentiæ per priuilegia mendicant;

cantibus concessa, & alia similia, non requirere
 alias ceremonias præter eas, quas sufficiunt ad
 Sacramentum pœnitentiæ. Forma autem illa,
 quæ præscribitur in *c. extenore, & c. de cætero de
 sent. excom.* seruanda etiam est in occulta abso-
 lutione, quantum ad ea, quæ commodè fieri
 possunt, vt est promissio parendi mandatis Ec-
 clesiæ, & satisfaciendi, si satisfaciendum sit. *Se-
 cundum*, quando absoluedi facultas concedi-
 tur alicui sub limitatione satisfacta parte, si is,
 qui absoluedus est, potest satisfacere, debet præ-
 mitri satisfactio; si verò non potest, sufficit cau-
 tio præstita, & propositum satisfaciendi: quod si
 Sacerdos absoluat ante satisfactionem, cum pos-
 sit pœnitens eam facere, absolutio erit irrita.
 Quando denique excommunicatio nullam sa-
 tisfactionem partis læsæ requirat, potest tolli abs-
 que vlla satisfactione. *Tertium*, peccata quæ ha-
 bent adnexam reservationem absque censura,
 nulla sunt iure communi. Episcopi solent non-
 nulla reseruare, vt blasphemiam publicam, in-
 uocationem dæmonis, abortum, homicidium,
 incestum, sodomiam, bestialitatem, & similia,
 quæ cognoscenda erunt in singulis diœcesibus,
 in quibus contingeret Confessarios morari: ab ijs
 enim neque nostri Ordinis Sacerdotes possunt
 hoc tempore absoluere sine facultate Episcopi
 in Italia extra urbem. In Religionibus etiam
 multi solent esse casus superioribus reseruati
 absq; censura, quos cognoscere oportebit eum,
 qui ad confessiones eorum Religiosorum ex-
 cipiendas deputatus erit. *Quartum*, pecca-
 ta quæ habent adnexam reservationem cum
 cen-

censura, sunt omnia illa quæ Papæ referuantur, siue in bulla, siue extra bullam Cœna: sunt etiam alia nemini referuata. Religiosi igitur priuilegiari Romæ degentes exceptis casibus contentis in bulla Cœnæ, à cæteris omnibus possent absoluerè. Extra urbem in Italia sunt etiam quinque casus ex declaratione decreti Clementis VIII. *Primus*, percussio Clerici in calu, quo est Papæ referuata. *Secundò*, duellum in terminis Gregorij XIII. *Tertiò*, violatio immunitatis Ecclesiæ iuxta Bullam Gregor. XIV. *Quartò*, ingressus in monasterium ob malum finem. *Quintò*, Simonia realis completa, vel confidentialis. His addendi casus referuati ab Episcopis, à quibus sine ipsorum licentia non possunt absoluerè. Denique etiam seruandum vltimum Decretum S. D. N. Pauli Papæ V. circa casus referuatos.

Quarto, scienda sunt aliqua circa excommunicationes in particulari. Nam Confessarius debet saltem confusè scire excommunicationes à quibus potest absoluerè, & inde habere intentionem generalem absoluendi ab omnibus à quibus potest. Eas autem, à quibus non potest absoluerè, debet scire distinctiùs. Omnes autem excommunicationes reuocantur ad tres classes. *Prima* comprehendit eas quæ nemini sunt referuata. *Secunda* eas, quæ Papæ referuantur extra Cœnæ Bullam, siue in corpore iuris, siue in Bullis Pontificum. *Tertia* eas, quæ referuantur in Bulla Cœnæ. Et quidem eas quæ nemini sunt referuata, sunt omnes numero ad 72. præcipuæ autè, & quæ vsui veniunt, ferè 14.

Prima, contra occupantes bona, &c. Eccle-
siarum vacantium. *c. generali de Elect. in 6.*

Secunda, compellentes personas Ecclesiasti-
cas, vt submittant bona Ecclesiarum Laicis. *c. 2. de rebus Eccles. non alien. in 6.*

Tertia, sepelientes hæreticos, excommuni-
catos, interdictos in loco sacro. *c. 2. de hæret. in 6. & Clem. de sepult.*

Quarta, contrahentes in gradibus prohibitis,
vel cum monialibus, vel personæ sacræ, aut reli-
giosæ. *Clem. 1. de consang.*

Quinta, impediētes visitatores Monialium,
si admoniti non desistant. *Clem. attendentes de
stat. Mon.*

Sexta, imprimētes, mandantes imprimi,
vendentes libros sine approbatione Superio-
rum. *Leo X. Bulla. 10.*

Septima, raptōres mulierum, & præbentes il-
lis auxilium. *Trident. sess. 2. c. 9. de reform. ma-
trim.*

Octava, cogentes ingredi mulieres in Mona-
stera; vel impediētes earum ingressum, vel ne
liberè contrahant matrim. *Trid. sess. 24. cap. 9.
de reform. matr. & 25. cap. 18. de regul.*

Nona, procurantes abortum fœtus animati.
*Sixti V. in bulla. Effrenatum cum moderatione
Gregor. XIV. Sedes Apostolica.*

Decima, pro Ecclesiasticis. Alienantes bona
Ecclesiastica, vel ultra triennium hypothecan-
tes. *Extrauag. ambitiosa de reb. Eccles. non alien.*

Undecima, pro iisdem. Audientes medicinam;
aut leges, si sint Sacerdotes, vel habentes perso-
narum, &c. *cap. super specula, Ne Cler. vel Mon.*

Duodecima, pro personis publicis. Facientes statuta contra libertatem Ecclesiasticam. *c. no-uerit. de sent. excom.*

Decimatertia, pro iisdem. Non adiuuantes Episcopos in clausura Monialium. *Trid. sess. 25. c. 25. de regul.*

Decimaquarta, pro iisdem Doctores, & Professores cuiusque facultatis non facientes professionem fidei in manibus Ordinarij. Pius IV. *Bulla 112.*

Quæ verò sunt reseruatæ Papæ extra Bullam Cœnæ, sunt ferè 62. Præcipuæ sunt ferè septem.

Prima, Percussores Clericorum, Mandantes, &c. *cap. si quis suadente. 17. quest. 4.*

Secunda, Violantes interdictum Sedis Apostolicæ. *Extrau. etsi Dominici. de pœn. & remiss.*

Tertia, Simoniaci in Ordine, vel beneficio, Item Simoniaci confidentiales. *Extrau. cum detestabile de sim. Pius V. Intolerabilis 87.*

Quarta, Committentes duellum, consulentes, fautores, &c. diffidentes, &c. Pius IV. *nu. 25.* Gregor. XIII. & Clemens VIII.

Quinta, Dantes vel accipientes pro gratia, vel iustitia apud sedem Apostolicam. Gregor. XIII. *num. 28.*

Sexta, Mulieres ingredientes monasteria Monialium, vel Monachorum. Greg. XIII. *n. 75.*

Septima, Extrahentes victualia, vt frumentum, bladium, legumina, & oleum. Paulus V. *Inter grauiissimas.*

Denique reseruatæ Papæ in Bulla Cœnæ omnes sunt *nu. 20.* quæ memoriæ causa reduci possunt ad capita quinque.

Pri-

Primo, ad fidem. Vnde excommunicantur omnes hæretici, schismatici, legentes, &c. vt in prima excommunicatione.

Secundo, ad caput Ecclesiæ, qui est summus Pontifex, quatenus potest offendi dupliciter. *Primo*, vt Princeps supremus in spiritualibus, & sic excommunicantur appellantes ab eo ad Concilium in secunda. *Secundo*, vt Princeps in temporalibus certæ partis Orbis, & sic excommunicantur vsurpantes bona, & iurisdictionem ad ipsum pertinentem, vt in vigesima.

Tertio, ad Ecclesiam Christianam, quæ potest offendi, tum in suis personis & membris, vel per latrocinium maritimum, vt in tertia; vel per raptum bonorum naufragantium, vt in quarta; vel per impositionem onerum contra iustitiam, vt in quinta; vel per offensionem Romipetarum, vt in decima: tum in suo principatu, quomodo excommunicantur deferentes arma, &c. ad inimicos Christiani nominis, vt in septima.

Quarto, ad Sedem Apostolicam, quæ offendi potest *Primo*, quoad personas, quæ sunt sub eius protectione, quales sunt deferentes victualia ad Curiam Papæ, vt in octaua; venientes ad eam pro negotijs, morantes & recedentes, vt in nona; & recurrentes ad illam, vt in duodecima. *Secundo*, quoad suam auctoritatem vel per falsificationem literarum Apostolicarum, vt in sexta: vt per appellationem à grauamine ad Laicam potestatem, vt in decimatertia, vel per vsurpationem bonorum Ecclesiasticorum, vt in decima septima.

Quinto, ad Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ

potest offendi; *Primò*, ratione principallium eius membrorum, quales sunt Cardinales, Nuncios, Episcopi, alij Prælati, vt in vndecima. *Secundò*, derogando eius auctoritati, vel per cognitionem causarum spiritualium à Laicis, vt in decimaquarta; vel per immunitatem fori, vt in decimaquinta; vel per tecursum à iurisdictione Ecclesiastica ad Laicam, vt in decimasexta.

Tertio, derogando eius libertati, vel per impositionem onerum personis, & bonis Ecclesiasticis, vt in decimaoctaua; vel per cognitionem causarum criminalium pertinentium ad Clericos, vt in decimanona. Atque hæc satis circa censuras, & circa scientiam necessariam Sacerdoti tanquam iudici.

§. 2. De Scientia, quatenus est Medicus.

Secundò, principaliter tanquam Medicus duo præcipue scire debet. *Primum*, regulas communes, quibus excusari potest quis in præcepto, & à peccato mortali, vt est ignorantia probabilis, inaduertentia, impotentia, leuitas materie, metus etiam grauis, vt infamiae vel mortis excusat in quibusdam præceptis, præsertim, de iure positivo humano. *Secundum*, quæ remedia cuique peccato adhibenda sint, quæ cognosci possunt tum ex Polanco in *Direct.* tum ex Costero l. 2. *suarum Christianarum institutionum.* Omnia porro remedia eò tendere debent, vt peccatum præteritum curetur, & vt futurum caueatur.

§. 3. De scientia, quatenus Confessarius est Doctor.

Tertio, tanquam Doctor quinque præcipue scire debet.

Præ-

Primò, de Sacramentis quid sint, quæ materia, quæ forma, minister, & effectus? *Secundo*, de particulari de pœnitentia & eius partibus, vt contritione, confessione, satisfactione, & absolutione multò plura, quàm de reliquis. *Tertiò*, de matrimonio impedimenta tum dirimentia, tum non dirimentia. *Quarto*, vsuram, & nonnullos contractus, vt emptionem, & venditionem, censum, cambium, societatem. *Quinto*, simoniam propter Ecclesiasticos. Hæc satis de secunda conditione.

C A P V T III.

De prudentia necessaria ad Confessiones.

QUOAD tertiam conditionem quæ est prudentia. Hæc posita est, tum erga pœnitentem, tum erga seipsum. Erga pœnitentem debet esse prudens, præcipuè in sex

Primò, in examine faciendo, vt scil. roget verisimilia secundum cuiusque statum, ne doceat simpliciores ignota peccata, ne si ex habitu & professione statum agnoscit, roget de circumstantijs, vt si sit Virgo, vel Monialis, ne pudeat, & fortè mentiatur.

Secundò, in monendo incauto pœnitente, si prævideat eum declaraturum complicem sine necessitate.

Tertiò, in relinquendo illum in sua bona fide, quando ex manifestatione putat nihil se profuturum, vt in impedimento matrimonij.

Quartò, in confirmando se opinioni probabiliori in praxi ipsius pœnitentis, absoluendo illum, si iuxta eiusmodi opinionem absolui potest;